

SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik

Postbus 2235

6201 HA Maastricht

Het SOK-bestuur:

Rob Heckers	Voorzitter	043-343 81 71	<i>robmac@planet.nl</i>
Ger Beckers	Secretaris	043-3670 857	<i>pghbeckers@telfort.nl</i>
Rik Bastiaens	Leden administrator	00-3212-210 639	<i>rik.bastiaens@pandora.be</i>
Peter Jenneken	Beheerder doc.centrum	043-364 84 89	<i>p.e.e.jennekens@home.nl</i>

SOK-adres secretariaat:

Moesdaal 65, 6228 HX Maastricht. Telefoon: 043 367 08 57. E-mail: pghbeckers@telfort.nl

E-mail SOK:

sok@nhgl.nl

De SOK is geassocieerd met "Subterranea Britannica". www.subbrit.org.uk

Bestuur Stichting ir. D.C. van Schaik:

Joep Orbons	Voorzitter	043 - 361 87 93	<i>j.orbons@xs4all.nl</i>
Wilfred Schoenmakers	Secretaris	043 - 344 07 41	<i>wilfred.schoenmakers@home.nl</i>
Math van Lier	Penningmeester	043 - 321 65 06	
Richard Ramakers	Interne contacten	043 - 407 19 64	

Stichting ir. D.C. van Schaik:

www.vanschajkstichting.nl

Technische Commissie Stichting ir D.C. van Schaik:

Olav Hensing, Mgr: Soudantstraat 5, 6226 GC Maastricht. Telefoon: 06-557 78 846

Redactie SOK-Mededelingen:

Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne/Riemst, telefoon: 00 - 3212-454 059

E-mail: tbreuls@skynet.be

Redactie SOK-Info:

John Hageman, Op de Bannet 47, 6223 GD Itteren, telefoon 043-3645419

E-mail: john.hageman@planet.nl

De SOK op Internet:

www.sok.nl

SOK-ledenpasjes:

SOK-leden kunnen een SOK-lidmaatschapspasje krijgen dat een jaar geldig is.

De aanvraag moet vergezeld van een pasfoto bij de secretaris worden ingediend.

SOK-Ledenavonden:

SOK-Ledenavonden worden iedere 2^e vrijdag in de maanden januari, maart, mei, september en november gehouden in het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Aanvang 19.30 uur.

Groeven SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik:

De SOK en Stichting ir. D.C. van Schaik hebben diverse groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve. Informatie in verband met het bezoeken van deze groeven is te vinden op de laatste pagina van deze SOK-Info.

Voorpagina: Prentbriefkaart met de titel: Kijkje in den St. Pietersberg (poststempel 1901) (Archief Rob Heckers).

Nieuwe leden en adreswijzigingen

Er zijn deze keer geen nieuwe leden c.q adreswijzigingen.

Programma ledenavond 9 mei

De perikelen rond de nieuwe mijnbouwwet zorgen er (steeds meer) voor dat het voor de SOK-leden moeilijk is om hun onderzoeken af te kunnen ronden. De bron begint langzaam aan op te drogen. Bij het ter perse gaan van deze SOK-info was het programma nog niet helemaal rond. Er zijn enkele beloften maar nog geen definitieve toezeggingen. We zullen in de aanloop naar de ledenavond onze uiterste best doen om u een goed gevuld programma te presenteren.

Buiten de gebruikelijke bestuurlijke mededelingen van het SOK- en het Van Schaik-bestuur zal het voorlopige programma van de ledenavond in ieder geval het volgende onderdeel bevatten:

Rob Heckers verteld over zijn bezoek aan de vele groeven in de omgeving van het Franse Doue la fontaine. Dit gebied is letterlijk bezaaid met groeven. Veel van deze groeven zijn vrij toegankelijk maar anderen worden voor de meest uiteenlopende doeleinden gebruikt waarbij enkele groeven een zéér aparte bestemming hebben gekregen.

Rob Heckers

Verslag ledenavond 14 maart

Rob, onze SOK-voorzitter, opent en leidt de vergadering. Jan Spee heeft een cd-tje van de Sok-feestavond op 7 december bij Mon Willems samengesteld. Het fotoalbum is ter inzage. Zie ook nieuwe aanwinst SOK- documentatie centrum.

Jacco Silvertant organiseert met John van Schaik een internationaal driedaags symposium over mijnbouwhistorisch erfgoed in het Pinksterweekend van 9/11 mei en wel in Valkenburg, Riemst en Maastricht. Jacco loopt even met ons door het programma.

Bovendien heeft Jacco de video-items die voor LI televisie gemaakt zijn in drie items gecompileerd op dvd. Uiteraard niet gratis, € 14,95 wordt afgerond tot € 15,-. Verkrijgbaar bij Jacco zelf, LI webshop en boekhandel De Tribune.

Joep als voorzitter van de Van Schaikstichting start in mineur: het aantal inbraken in de groeven stijgt gestaag, ook in de niet- Van Schaikgroeven en het is “dweilen met de kraan open”.

Met de mijnbouwwet gaat het langzaam de goede kant op. Er ligt een kakelvers voorstel van het ministerie. Er is dus gelukkig goed geluisterd naar de argumenten van Natuurmonumenten, Limburgs Landschap, Van Schaikstichting, SOK , etc. Hulde aan onze frontsoldaten!

De nieuwe eigenaar van de Flessenberg maakt problemen, waardoor een gang naar de rechter noodzakelijk was. Koop breekt geen huur; dat vond de rechter ook en dus is ons wettelijk de toegang toegestaan. Feitelijk ligt hier echter een nog op te lossen probleem.

De lezing “Als muren gaan vertellen” van René Peels (ook namens mede-onderzoeker Huub Ritzen) had alles: te ontraadselen geheimzinnige inscripties in de Apostelgroeve, stapsgewijs verkregen oplossingen door degelijk denkwerk en last but not least een amoureuus plot. Het ging allemaal over Jaantje en Willem. Nou ja, over twee verliefde telgen van slijke families, Wilhelmina Adriana Arensma en Guillaume van de Noordaa. Een opmerkelijke, soms hilarische, prima presentatie door René op unieke wijze gebracht.

Miets Morreau-Magnee schetste ons daarna - met divers beeldmateriaal van Jan Dauphin en Sermon Smitshuysen (waaronder filmopnamen van Miets in de rol van Greetje) - het wel en wee van grotbewoonster Greetje Blanckers op gevoelvolle wijze: daar stond soms Greetje zelf, in levende lijve. Miets was op de open dagen 18 t/m 21 oktober in Greetjes voormalige grotwoning zo in haar rol opgegaan, dat ze vanavond soms moeiteloos weer even Greetsje was. We hebben genoten! Miets verzocht de aanwezigen SOKkers die in die “Week van de Geschiedenis” op de vrijdagavond de grotwoning bezochten en daarbij foto's genomen hadden, deze ook aan haar als herinnering te doen toekomen.

Een leerzame en aangename SOK- avond.

Samenwerkingsprotocol

Op vrijdag 28 maart ondertekenden 6 partners: Natuurpunt, het Agentschap voor Natuur en Bos, de gemeente Riemst, de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt, de vzw Hulpdienst Groeven en de SOK een samenwerkingsprotocol dat nieuwe kansen zal bieden voor natuur én cultuurhistorie in de mergelgroeves.

Dit protocol regelt het gebruik van de groeven, zodat het ten goede komt aan de vleermuizen, aan de cultuurhistorische waarden en de veiligheid. Natuurpunt, dat

Het ondertekenen van het protocol (foto: Ger Beckers).

verscheidene groeven in Belgisch Limburg onder haar hoede heeft, wil de natuur- én cultuurhistorische waarden van de mergelgroeven uiteraard maximaal behouden en verder ontwikkelen en is dan ook bijzonder verheugd met dit protocol.

Voor de SOK tekende ondergetekende en Ton Breuls (SOK vertegenwoordiger in België).

De tekende partners scharen zich achter de doelstelling om de mergelgroeven een beschermde status te geven, waarbinnen landschappelijke, cultuur-, historische, educatieve en ecologische activiteiten hand in hand gaan en met voldoende oog voor de veiligheid in en om de mergelgroeven.

Opmerkelijk is dat de SOK, als Nederlandse organisatie, dit protocol mede heeft ondertekend. Door het mede ondertekenen van dit protocol zijn de groeven op het grondgebied van de gemeente Riemst (en waarschijnlijk ook die daar buiten) veilig gesteld voor het doen van (cultuur)historisch onderzoek. Uiteraard met het in acht nemen van de regels verwoord in het protocol. De SOK leden zijn meestal al bekend met deze regels want ze verschillen nauwelijks van de regels die in bijvoorbeeld de Van Schaik groeven gebruikelijk zijn.

Uit het bovenstaande mag blijken dat de SOK, als enige niet Belgische organisatie, ook in België als een serieuze gesprekspartner wordt gezien en erkend door de diverse instanties.

Voor wie het protocol op zijn gemak eens wil lezen die kan dit downloaden als PDF bestand op de de SOK website (www.sok.nl).

Rob Heckers

Putonderzoek Zonneberg, 1971

Bert Verhoeff was de naam. Bert, de man zonder grenzen. Begiftigd met de gladste praatjes, die het vooral bij het vrouwvolk uitstekend deden. Maastrichts beroepsfotograaf, van Hollands origine, die dacht dat hij voor het avontuur geschapen en voor het onderzoek geboren was. Hij was mij komen aanwaaien als voorzitter van een Maastrichtse tafeltennisvereniging waar ik trainer/speler was. En Bert wilde actie, snelle actie. Die put in de Zonneberg intrigeerde hem, daar moest en daar zou hij omlaag. Daar konden schatten, dode Duitsers, geheime gangen, twaalf verdwenen gouden apostelen en..... zijn en die wilde hij ontdekken. Zijn voorbereiding was kenmerkend: zijn lef, een lang stuk touw en een plankje. Wij (en hier hapert even het geheugen van uw schrijver voor wat de deelnemers betreft): o.a. Hans Kamphoven (recent overleden voorzitter van “de Vereniging” met de lange naam), Gerard Heussen (bekend grottonderzoeker in de 70-er en 80-er jaren van de vorige eeuw) en uw redacteur lieten Bert, gezeten op een plankje met het touw midden tussen zijn benen, langzaam in de put naar beneden zakken. Bert vond ons klasse en de gang van zaken voorspoedig. Na een kleine minuut kwamen de eerste klachten: het regende blokjes mergel op zijn hoofd. Meneer had uiteraard geen helm op! Het touw sneed boven gewoon de putrand in. Dom, dom! Maar hij wilde niet opgeven. Met één hand boven het hoofd en de andere aan het plankje, zakken maar. Na een minuut, wéér een probleem: het touw drukte tegen zijn hals, klemde op de ribbenkast, bedreigde edele delen en.... hij zat vast. Muurvast. De put liep niet zuiver verticaal naar beneden; er zat een grote knik in. Hij wilde omhoog en

Gerard Heussen en Bert Verhoeff

wij dus trekken, maar vernamen al snel berichten van diep beneden dat hij niet omhoog ging en meer broodnodige lichaamsdelen volledig afgeklemd dreigde te geraken. Met andere woorden: hij zat letterlijk klemvast in de knoop. Zijn optimistisch taalgebruik was getransformeerd in achterbuurtjargon waar de honden geen brood van lustten. Meneer was razend door onmacht, pijn en een gekwetst ego. Hijsen ging en mocht niet, dalen ging ook niet. Een klassieke patstelling. Na een redelijke afkoelingsperiode deden we nog eenmaal een poging. Bert sprak alleen nog maar met timide, zwakke stem en het ging duidelijk niet goed daar ergens beneden. Goede raad was duur. Zoals altijd was Hans de verstandigste persoon en reed met zijn ter plekke gestalde Mini spoorwegs naar ons berglopers stamcafé La Bohème alwaar een bevriende kleerkast van twee bij één meter ons wel even uit de brand zou helpen. Ter plekke aangekomen, onze radeloosheid bemerkend en Berts

gejammer hartstikke beu, nam deze een rigoureuze beslissing. Het touw werd ons sufferds afgenomen en achter aan de bumper van Hans'Mini vastgemaakt. Huilend en schreeuwend werd Bert in de eerste versnelling helemaal verfromfraaid naar boven en als een mergelen berggeest naar buiten getrokken. Even nog dachten we dat zelfs ziekenwagen en spoedeisende hulp geen nut meer zouden hebben, maar tot onze verbazing waren de woordenvloeden uit Berts mond spoedig weer overvloedig op gang en wisten we dat hij en wij het gered hadden! Collectief waren we onverantwoorde domkoppen geweest en we hadden ons lesje geleerd. Gekwetste Bert echter niet. De volgende dag klopte iemand in de middaguren onder schooltijd op de deur van mijn klaslokaal en de deur geopend, zag ik een gehelme Bert met een uit de kluiten gewassen brandweergordel onder de arm. Dit kon en mocht hij niet op zich laten zitten en vanavond had hij tijd en hij..... en ik echt niet meer!

Waar het hart van vol is

Iedere loepzuivere, rasechte bergloper moet intrinsiek een geboren romanticus zijn. Berglopen is een gezonde, fysieke activiteit die veel inzet vraagt van lijf en leden en van bijna alle zintuigen. Tijdens het lopen in en ervaren van het onderaardse landschap moeten gevoelens een grote rol spelen. Deze uiten zou een volgende stap kunnen zijn, om zo anderen deelachtig te maken van positieve interacties tussen de bergloper en zijn berg.

Sprekend voorbeeld hiervan is het poëtische proza dat Frans Brouner soms gebruikt in zijn "Enige aanvullingen op de plattegrond van het Noordelijk Gangenstelsel (St.Pietersberg)" uit 1997. Men leze: "Op al deze plaatsen bemerken we, nu eens wat sterker dan weer zwakker, een soort mengsel van hele vage bier- en wijngeuren doortrokken met de reuk van champignoncultuur. Ook worden we er slierten van een vochtige betonlucht en flarden van de geur van een rondleiding met petroleumvergassers gewaar, waarin zich nog de laatste restanten van parfum en onzichtbaar geworden tabaksrook laten onderscheiden. Kortom, een echte berglucht. Door heel dit mengsel van deze geuren heen, dat als een onzichtbare nevel in de gangen aanwezig is, sluimert een oud en veelzijdig verleden dat vele vragen met betrekking tot de geschiedenis van de berg en zijn bezoekers bij ons oproept. We laten hierbij korte tijd onze gedachten als het ware op de luchtlagen en de zeer geringe luchtstroom meevoeren, tot in het schemerdonkere verschieft van de gangen, waar ze zich verliezen en de duisternis tenslotte opnieuw vragen doet rijzen over het hoe en waarom op deze plaatsen". Prachtig verbeeld en verwoord. Er zullen onder onze andere berglopers toch zeker ook met het schrijfvirus besmette creatieve geesten rondwaren. Literaire hoogstandjes verwachten we niet (mag wel!), maar wel graag regels recht-uit-het-hart. We wilden de lezer een tweetal voorbeelden voorzetten. Allereerst het van Frank Daelmans Berglopers weblog geplukte gedicht " Door de vloeklaag":

De ochtend gloort reeds aan de horizon
Wensen dat ik uit dit leven vluchten kon
Voor dag en dauw, de zon reeds lacht
Het werkfront onbewogen, de mergel wacht

Door de vloeklaag heen, drijf ik mijn gang
Vuursteenlagen maken me bang

Ze brengen geen geld op, kosten mij brood
Werk in deze gangen wordt nog mijn dood

De duivel waart hier rond, ik heb hem gezien
Zou hij mijn twijfel in god soms doorzien
Mijn hand aan de beitel, geen idee van de klok
Voor het schamele loon van 7 cent per blok

Mijn maat met zijn zaag, vraagt mij te spoeden
Zijn vrouw en vijf kinderen, zeven monden te voeden
“Schiet eens op“, gaat zijn beklag
Op dit tempo zelfs geen “stool” per dag

Ik werk aan de “sjaap”, handen raken soms de muur
De arbeid goedkoop, de steen te duur
De “knabben” zijn waardeloos, heb er niets aan
Stapelwijze in een zijgang gedaan

Het werk is gevaarlijk, elke dag weer
Geest is nog sterk, lichaam doet zeer
De Zager, de Breker, collegiaal broederschap
Leven in vertrouwen, overtreffende trap

De vorige week nog, plafond naar beneden
Op slag dood, echt niet geleden
Gewoon pech gehad, kans één op een miljoen
Hoe kan mijn god, iemand zoveel ellende aandoen

150 stappen van de ingang, vals plat omhoog
Plafond steeds lager, gang in een boog
Weg goed te vinden, mijn hand langs de rand
De wielnaaf die slijt een groef in de wand

Einde van de werkdag, niets houdt me op de been
Horizon en nacht vertroebelen tot een
Geen kracht in de armen, de beitel zo zwaar
Kan nu naar huis, ben eindelijk klaar

Ik kras mijn naam in de zachte kalk
Mergel vermengt zich met zweet
Hoe lang ik ook op deze wereld zwalk
Iedereen weet nu hoe ik heet

En verder verrasten de Gronoma's de aanwezigen op de Sok-avond van 11 mei 2007 met een Berglied, geïnspireerd op een canon uit de Jezuietenberg. De aanwezigen die alles verwacht

hadden, behalve dat, vielen letterlijk van de stoelen. Toch eindigden we in samenzang. Hier de tekst en muzieknoten:

Berglied

muziek: Anonymus

tekst: Anonymus 1, 5 / John Hageman 2, 3, 4

Berg in duisternis gehuld,
van kracht van eeuwen en zee vervuld,
die op ons wacht met oeroud geduld,
zeg eens hoelang je zo wachten zult

De breker brak met vaste hand
de mergelsteen uit de groevenwand,
bouwblokken voor ons Limburgse land,
geel goud pronkt langs alle wegenkant

Gangen talrijk wijds en groot,
voor deze grot die zich hier ontbloot,
daalden de dieren neer in de dood,
zie het graf dat de natuur aan hen bood

De altijd wakkere eeuwige nacht,
behoedt de hier ons geschapen pracht
door meesterhanden aangebracht
voor ons mensen en het nageslacht

Berg in duisternis gehuld,
van kracht van eeuwen en zee vervuld,
die op ons wacht met oeroud geduld,
zeg eens hoelang je zo wachten zult

origineel op de groevenwand in de Jezuietenberg is een 4-regelige, 4-stemmige canon
tekst: zie couplet 1 en 5

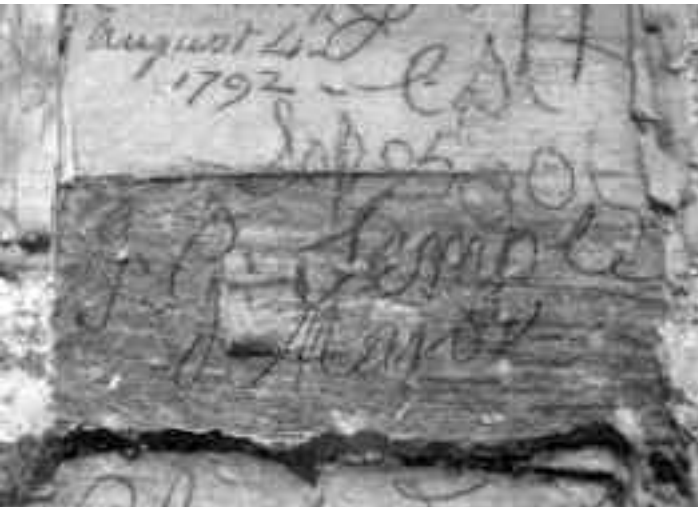
Majoor James George Semple Lisle

In Zonneberg, vlakbij het tunneltje bij de kapel uit de tweede wereldoorlog, staan enkele opschriften van Amerikanen uit de 18e eeuw. Deze bijzondere bezoekers aan het gangenstelsel hebben hier, onafhankelijk van elkaar, gedurende verschillende bergtochten hun namen vereeuwigd. Tussen deze opschriften staat J.G. Semple. Over deze man heb ik op internet veel informatie kunnen vinden. Uit eerste hand zelfs, want deze wereldreiziger en avonturier heeft aan het einde van zijn rijk gevulde leven zijn memoires geschreven. Deze memoires schrijft hij, volgens eigen zeggen, om allerlei onjuistheden in schrijfsels van anderen recht te zetten. Waarom werd er dan over hem geschreven destijds? Welnu, James George Semple was in zijn tijd bekend, of liever beroemd, als zwendelaar en oplichter, of zoals één biograaf hem noemde: "Prince of swindlers". Het verhaal over Semple was destijds zo populair dat het boek maar liefst negen maal herdrukt is! Volgens anderen was hij een: "notorius thief and swindler". Hij was alom bekend en berucht in de Angelsaksische wereld.

Major Semple, zoals hij zich graag liet noemen, was een geboren Schot. Net als zijn vader maakte hij -onterecht- aanspraak op de adellijke titel van burggraaf van Lisle. Hij had een goede scholing gehad en ging naar Londen om te studeren. Hier begon hij zich voor te doen als aristocraat en militair. Zijn leefstijl was uitbundig en om dit te kunnen bekostigen zocht hij allerlei dubieuze manieren om aan geld te komen. Men schrijft over hem dat hij intelligent, erudiet en elegant was en een echte gentleman, in trek bij dames doch minder populair bij mannen. Hij trouwde met een adellijke jongedame, tot groot verdriet van zijn schoonouders die hem niet konden luchten. Zij zouden hun dochter zelfs geld geboden hebben om haar echtgenoot te verlaten! Een familielid van de jongedame met familierelaties met Russische adel wist hem naar Rusland te lokken. Hij zou in het Russische leger dienen en bij de tsarenfamilie geïntroduceerd worden. Het verliep allemaal niet geheel volgens plan. Na zijn introductie bij de Tsarina raakte hij om onduidelijke redenen in onmin en vertrok halsoverkop uit Rusland. Nu begon zijn terugreis over land naar Engeland. Door oplichterij wist hij zijn reis te bekostigen. Hij deed zich voor als majoor en -uiteraard- als adel. Zo wist hij met een zielig verhaal bij de goedgelovige continentale adel geld los te peuteren. Het moet gedurende deze reis geweest zijn dat hij komende vanuit Keulen

en Aken Maastricht passeerde. Tijdens deze reis zou hij de berg bezocht hebben als toerist. Dat hij geen haast had op zijn reis blijkt ook uit zijn bezoek aan Spa, destijds al een toeristische trekpleister.

In Engeland werd hij uiteindelijk gearresteerd wegens oplichterij en diefstal en veroordeeld tot verbanning naar een strafkolonie in Australië in 1795. Tijdens deze bootreis brak mouterij uit

onder de bemanning van het schip de “Lady Shore” die uiteindelijk het loyale deel van de bemanning en de passagiers, waaronder ook Semple, overboord zet. Deze groep zette voet aan wal in Brazilië. Semple maakte vervolgens een reis via Portugal door Afrika naar Madagascar waar hij weer in handen van Engelse justitie viel. Hij werd verscheept naar Engeland en alsnog gevangen gezet in een gevangenis te Londen. Hier schreef hij in 1799 zijn memoires waarmee hij zijn criminele activiteiten probeerde goed te praten en zijn reputatie als heer van stand op te poetsen. Deze memoires zijn te mooi om waar te zijn. Zijn avonturen die zich steeds in hoge adelijke en militaire kringen afspeelen zijn fantastisch. Zijn omzwervingen voeren hem langs de belangrijkste gebeurtenissen van zijn tijd. Zo zou hij bijvoorbeeld ooggetuige zijn geweest van de onthoofding van Lodewijk

XVI in Parijs en hij zou in Hollandse dienst de Fransen bevochten hebben in 1793.

Vanaf zijn hechtenis is niets meer over hem bekend, behalve dat hij in 1814 overleden zou zijn. Waarom zijn naam juist bij deze Amerikanen staat valt mogelijk te verklaren uit het feit dat hij voortdurend claimde in Amerika gediend te hebben als militair. Hier zou hij gevochten hebben tegen de Amerikaanse opstandelingen en gewond zijn geraakt tijdens een veldslag. Zijn gids heeft hem wellicht naar aanleiding van dit verhaal deze plek getoond. Met wie hij in de berg op bezoek was is niet duidelijk. Enkele van de namen op de wand waren mogelijk zijn reisgenoten en zoals blijkt uit processtukken waren dit meestal ook slachtoffers van zijn oplichterspraktijken... Op de foto zien we het opschrift in rood krijt: “J.G. Semple Major”. De gravure toont het portret van Major Semple gemaakt door een tijdgenoot.

John Caris

Knabbehoup (9)

Een heugelijke tijding.

Tijdens de bevrijding zochten de bewoners van het Mergelland als het kon een veilig heenkomen in de talrijke mergelgrotten. Hoewel de onderaardse schuilplaatsen geen toonbeeld waren van luxe ging het leven er gewoon door.

Limburgsch Dagblad

Woensdag, 18 October 1944

Een heugelijke tijding

Tijdens het bombardement van Valkenburg werd in een der onderaardsche groeven of “grotten” een kindje geboren als eersteling van het echtpaar Rocks-Dorren op het Walramplein aldaar.

De Commissaris der Koningin in deze provincie Mr. Dr. W.G.A. van Sonsbeeck, die Maandag het stadje bezocht en zijn deelneming betuigde met de droeve ramp, die het getroffen heeft,

bracht tevens de heugelijke tijding, dat het Hare Majesteit heeft behaagd het peetschap van de jonggeborene, Maria Theresia Barbara Beatrix te aanvaarden.

Als Koninklijk geschenk stelde Z. Excellentie de Commissaris den loco-burgemeester, E. Caselli, een spaarbankboekje ter hand.

Nader vernemen wij, dat nog een vijftal andere kinderen tijdens het bombardement in de grotten zijn geboren.

Jacques Maes

Greetje Blanckers, grotbewoonster

In 1858 woonde de familie Claessens aan de linkerzijde van de Maas in een van de twee huisjes die zijn afgebroken om het nieuwe Gouvernement te bouwen. Omdat de Maas regelmatig buiten haar oevers trad en hun huisje overstroomde, besloot de familie te verhuizen naar Sint Pieter. Vader Claessens liet een bestaand gat in de bergwand uitbreken tot grotwoning. Een blokbreker uit Kanne klaarde de klus in een week voor zestig cent per dag en de kost. Toen de familie Claessens de grotwoning betrok was hun dochter Leneke 9 jaar oud. Zij zal er tot aan haar dood op 18 maart 1943 blijven wonen. Leneke, Maria Cornelia Hubertina, Claessens trouwde met Harie, Henricus Hubertus, Blanckers. Zij kregen 6 kinderen waarvan Greetje, Margaretha, de jongste was. Vader was tuinder en gids in de St. Pietersberg. Vanuit Chalet Lichtenberg gaf hij rondleidingen door het gangenstelsel van Slavante. Zijn gidsenpet is bewaard gebleven en te bewonderen in het St. Pieters museum.

Moeder was Mooswief en verkocht tot haar 70ste jaar eigen geteelde groenten op de markt in Maastricht.

Greetje werd geboren op 13 november 1887 en ging naar school op de nabije openbare Lagere School aan de Lage Kanaaldijk. Zij kwam vaak in het op een steenworp gelegen Huize Maas en Burg bij de Franse zusters, Les Filles de la Sainte Vierge, die een soort bewaarschooltje hadden. Ooit dacht ze zelf roeping te hebben voor deze orde en verbleef een tijd in het kloostertje. Daardoor sprak ze vloeiend Frans. Vader stierf jong en Greet bleef bij haar bedlegerige moeder wonen. Ze bleef vrijgezel, hoewel een van de gebroeders Crijns van hoeve Zonneberg haar het hof maakte, maar helaas jong overleed. Greetje leefde eenvoudig en had niet veel nodig. Ze was gewend om 10 over half zes 's morgens op te staan en om 8 uur naar bed te gaan. Ze leefde van de opbrengst van 3 roeden land, waar ze groenten teelde: prei, uien, wortelen, bonen, selderie, sla, kool

Greetje rond 1953.

en spruiten. Haar broers hadden land aan de Sint Rochuskapel en sloegen de daar geteelde aardappelen op in de linkse kelder op Slavante. Verder kweekte Greetje cichorei - sòkkerij - in de St.Pietersberg, in de buurt van het Zonneberg museum. Haar silhouet getekend door Frans Erens staat er op de wand. Cichorei werd buiten op het land gezaaid, als de planten groot waren werden ze uitgegraven en de bladeren afgesneden. De wortels werden dan in de berg in de losse mergel gezet. Een klein stukje van de wortel bleef vrij. Waar eerst de groene bladeren hadden gezeten groeide nu door gebrek aan licht witte bladeren. Het was een soort losbladige, bittere witlof. De losse blaadjes konden wel drie tot vier keer geoogst worden. In het voorjaar verkocht Greet aardbeien en kersen. Bij haar huisje stond een oude hoogstam kersenboom en pruimen-, perzik- en notenbomen. Ook de noten waren voor de verkoop. Naast de grotwoning lag een bakoven. De prijs van haar groenten, fruit en bloemen was afhankelijk van de status van de koper! Mevrouw Gadiot van Chalet Lichtenberg (de directeurswoning) was een vriendin. Haar man - directeur van de Enci - liet het mergelhuisje voor de grot rond 1960 opknappen. Later sliep Greetje hier boven, omdat het comfortabeler, warmer en veiliger was. Haar 75ste verjaardag werd hier uitbundig gevierd in de "gooj kamer", beneden rechts vooraan. Mevrouw Baars en kunstenaress Agnes Creyghton verzorgden koffie en vla. De grotwoning en het land waren gepacht van de dochter van Crets van Lichtenberg, Yvonne, na haar huwelijk (met de Belgische graaf du Monceau de Bergendal) Belgische gravin. Ze begon met 9 gld huur. In 1972 opgelopen tot 30 gld. Uiteindelijk was het 36 gulden.

Een andere bron van inkomsten was de ontvangst van toeristen in haar grotwoning. Er werd wel bij het verlaten een vrijwillige bijdrage verwacht. Als bezoekers te weinig gaven werden

De oude oven.

ze teruggeroepen. De toeristen lachten over dat kleine mensje dat zo lief leek, maar zo goed gebekt was. Greet wist heel goed wat ze wilde en vooral wat ze niet wilde. In de stal links voorin het mergelhuisje hield ze konijnen voor de eigen consumptie en verkoop. Soms liepen er wat geiten rond. Greetje was heel vriendelijk, had altijd goede zin en een lachend gezicht. Ze kon goed luisteren naar kinderen en volwassenen. Mensen vertelden haar graag hun verdriet en zorgen en dan luisterde ze, relativeerde en soms maakte ze een kwinkslag. Zo verlieten velen haar woning met een glimlach en waren weer even vrij van zorgen. Van kletswijven en roddeltantes moest ze niets hebben. "Diech bis sjus 'n doevegezèt", zei ze dan. Mensen die kwaad spraken over de kerk waren niet welkom. Alleen pastoor Steeghmans van Sint Pieter-Beneden die de kerk van Boven had doen sluiten, was geen vriend van haar. Ze weigerde evenals vele tuinders om Beneden naar de kerk te gaan. In 1943 was pastoor Steeghmans zelfs niet welkom om haar te komen condoleren en een afscheidsbezoek te brengen aan haar opgebaarde moeder. Greet wees hem de deur met de woorden: "Droet geer, geer hōb us Slivvenier aofgenome!" Ze ging zelfs niet naar de begrafenis in de kerk Beneden. Pastoor Steeghmans bleef voor haar altijd "De Beeldestörmer". In 1954 bij de heropening van de kerk Boven ging Greetje feestelijk gekleed zitten op haar voormalige vaste plaats, derde rij links vooraan op de hoek. Daar lag echter een briefje "gereserveerd". Dat briefje werd verscheurd en het bleef haar vaste plaats. Pastoor Theunissen die de kerk Boven heropende was haar grote vriend. Greet had een mooie, zachte huid. Ze waste zich met Sunlightzeep en regenwater en gebruikte nooit crème. De tanden werden ook met Sunlight gepoetst. Ze droeg graag gebloemde kleren, een sjaltje om het hoofd en een hoed. Die hoed

Afbeelding van rond 1941. De vrouw in bed is wed. Blanckers, de moeder van Greetje. De twee jongedames zijn waarschijnlijk toeristen..

als ze naar de kerk ging. Op het veld droeg ze een jasschort over haar kleding: een rok met truitje en vest. Daarbij dikke kousen in klompen, platte schoenen of sloffen. Naar de kerk droeg ze nylons. Door een ongeluk bij het houthakken liep ze op latere leeftijd met een wandelstok. Zoals al vermeld ontving Greetje graag bezoek, maar ze ging ook graag op bezoek bij familie en buurtgenoten. Nooit met lege handen, alles vers uit de tuin. Ze hield van (haar eigen) bloemen en maakte daar de bijzonderste boeketten mee. Pie, Pim en Tinus waren haar kattennamen, alle honden heetten Loekie. Haken deed ze graag, naaien en breien minder. Van de heer Jorissen erfde ze een grammofoon. Het liedje "Oh juffrouw Donselaar, wat staan je benen raar" heeft ze grijsgedraaid. Bij de eerste sneeuwvlok werden wafels gebakken. Die werden evenals haar brood bewaard in ijzeren pannen met deksel. Ook bakte ze appelpannekoekjes. Haar moeder had nog gebakken in de kleine gemetselde oven naast de grotwoning. Dat was nu het hok voor de Loekies. De Loekies mochten alles, behalve mee de kerk in. Greetje is in de grotwoning blijven wonen tot ze bijna 84 jaar oud was. Als alarm luidde ze de oude bel die buiten aan het huisje hing. Ze is vertrokken, omdat ze lasig gevallen werd en daardoor bang. Via enkele tussenstations verbleef ze uiteindelijk van 27.10.1970 tot en met 14.10.1981 in bejaardenhuis Calvarieënberg. Ze werd bijna 95 jaren oud.

Het is een misverstand te denken dat de familie Claessens door armoede gedwongen een grotwoning liet uithakken. Het was een kwestie van woningnood. De grotwoning is 15 meter diep en varieert in breedte en hoogte tussen de 3 en 3 meter 75. De woning heeft een

Greetje met geit voor de stal die voor haar grotwoning stond.

tongewelf en was afgesloten door een laag stenen muurtje met daarin een deur. Op het muurtje stond een houten wand met een raam erin en bovenin een ventilatiegat. Later werd door dit gat de kachelpijp naar buiten geleid. De bodem bestond gedeeltelijk uit een vloer van zwart marmeren mozaïek. Ieder jaar werd de woning gewit met kalk. In die kalk werd een ei en een flinke hand groene zeep opgelost. Zo werden de smerbaarheid en hechtkracht bevorderd. In het voorste deel van de grotwoning stonden mooie antieke kasten, een naaimachine en een enorme tafel. Later werd die tafel kleiner om ruimte te maken voor de bedlegerige moeder. Aan het plafond hingen zakjes met zaaigoed en te drogen noten en vaker een grote ham. Achter de kastenwand die de grot in tweeën verdeelde, stond rechts een groot tweepersoons bed. Daarnaast een zogenaamd "stellingske". Dat was een houten driepoot waarin een grote aardewerken pot met twee oren paste.

Greetje samen met haar buurvrouw mevrouw Hameleers. Ook een grotbewoonster. Zij heeft met haar gezin zo'n 25 jaar in groeve "de kluis" gewoond.

Blanckers-Claessens. De voorkant, die ook het breedste was, stond naar Slavante gericht. In het midden was een deur die rechtstreeks uitkwam in de woonkamer waar ook een trap was naar de eerste etage. De woonkamer was rechts naast de deur, een stal lag aan de linkerkant. Daar fokte Greetje konijnen en geiten. Boven de woonkamer was een slaapkamer en boven de stal een hooizolder. In het huisje was geen toilet of andere voorziening. Alleen een kachel. Greetje had geen waterleiding, dus werd drinkwater bij de burens gehaald. Toen ze te oud werd, werd het gebracht. Om toilet te maken en de was te doen gebruikte ze opgevangen regenwater. Dat water kwam in een oud ijzeren olievat via een gootje boven het varkenshok, dat rechts voor de grotwoning gedeeltelijk in de berg was uitgehakt. Ook was er geen electriciteit aanwezig. De verlichting bestond uit kaarsen en petroleumlampen. Alle aanwezige apparaten werkten met handbediening: de koffiemolen, de grammofoon, de wekker en de strijkbout op de kachel. Door de constante temperatuur van 12 graden was het nooit echt koud. De kachel brandde altijd om de temperatuur aangenaam te houden en voor de warmwatervoorziening. In de zomer moest harder worden gestookt dan in de winter. De warme lucht die van buiten kwam zorgde voor condensvorming. Rob Janmaat die als familielid vaker bleef logeren (en er ook nog een aantal jaren gewoond heeft), voelde 's nachts de druppels op zijn gezicht vallen. Door het roet van de kachel was dit condenswater bruin. De kachel werd gestookt met briketten en sprokkelhout uit het bos van Slavante.

Op de poten zat een houten ring met daarop een deksel: de w.c. Hij werd leeggegooid in kuilen op het land. Naast deze pot was de fommenhoek. Fommen werden gemaakt van kolengruis en klei en gestookt in de kachel. Ze werden vooral 's avonds in de kachel gelegd om zo te zorgen dat het vuur de hele nacht bleef gloeien. Hier stonden ook kistjes met aardappelen en knollen van dahlia's en gladiolen. De verhoging achterin diende voor het bewaren van allerlei rommel en opslagplaats voor de briketten waarmee gestookt werd. Links langs de muur stond het weckgoed op een rek, een tafeltje met een wasstel en een houten stellage met een grote zinken bak om de was te doen. Onder de zinken bak een plank met daarop grote bruine Keulse potten met drinkwater.

Het bouwjaar van het mergelhuisje is helaas niet bekend. Het werd in ieder geval rond 1880 opgetrokken, omdat de grotwoning veel te klein was voor het 8 personen tellende gezin

Alle afbeeldingen Rob Heckers

Gekookt werd op een petroleumstel.

Greetje kon goed opschieten met haar burens. Bij de familie Crijns van Zonneberg ging ze uithelpen als het Vuurmachine, de voorloper van de tractor, kwam om te maaien. Zij leende hun paard om mee te ploegen. Halverwege omhoog langs de Zonnebergingang woonde de familie Snels in een oude directieket van de voormalige cementfabriek in Vijlen. Met de familie Vossen van Lichtenberg ruilde ze groenten tegen broden. De familie Gadiot van Chalet Lichtenberg regelde alles voor haar. De kinderen van deze families waren graag geziene gasten. Tussen 1929 en 1939 kwam de legendarische Wamsteker, bewoner van het huisje naast het kapelletje van Slavante, soms drie keer op een dag binnenlopen om zich te warmen of koffie of soep te bietsen. Alle bewoners van de Ursulinenweg waren haar vrienden. Een speciaal plekje namen het kunstenaarsechtpaar Patrick Creyghton en Agnes Creyghton-Motké in. Greetje voorzag "die èrrem kinder" van groenten, fruit, eieren en bloemen. Alle kinderen van Sint-Pieter kwamen op bezoek bij tante Greet. Ze was geliefd.

Greetje was een goed mens en bevoorrecht te mogen wonen in dat kleine paradijs op aarde.

Miets Morreau-Magnee

Uit de oude doos

Weer een afbeelding van de Slavante ingang hoor ik u zeggen. Toch wilde ik u deze afbeelding niet onthouden, want dit is een bijzondere afbeelding. Het is voor zover mij bekend de enige afbeelding waar de gehele bergwand op te zien is. Hierdoor kunt u zich een beter beeld vormen van hoe het er vroeger moet hebben uitgezien.

De oude Slavante ingang lag zoals bekend pal achter de Mussenberg, even voor de huidige trap naar het bergplateau achter het Casino Slavante. De ingang stond vroeger bekend als "de drie looker". Ook werd de naam "de drie poorten" wel eens gebruikt.

Aan de binnenzijde, niet ver van de ingang, schijnt een gedicht te hebben gestaan dat de bezoeker verwelkomde. Dit gedicht kwam ik tegen in een artikel in het weekblad "Geldersch Panorama" no.25- 19 juni 1941. Tot nu toe heeft mij niemand kunnen bevestigen dat het er daadwerkelijk heeft gestaan. Het gedicht is een fragment uit

"In den St. Pietersberg, bij Maastricht" van Dr. Michaël Smiets en in 1874 te Leuven in "Met Tijd en Vlijt" afgedrukt. In 1887 werd het opgenomen in "Dichtwerken van wijlen Dr. Michaël Smiets", verzameld door A.H.M. Ruyten en door Henri van der Marck in Roermond uitgegeven (blz. 12 t/m 16). De Zonneberg had ook een gedicht bij de ingang staan en aangezien de Zonneberg exploitanten veel uit het Slavante gangenstelsel imiteerden is het zeer waarschijnlijk dat het onderstaand gedicht bij de Slavante- en de Zonneberg ingang heeft gestaan. Ik hoop dan ook dat iemand zich dit gedicht en mogelijk de locatie ervan, nog kan herinneren.

*"Treed, vorst der schepping, treed
Het hart der aarde binnen en buk gedwee de kruin
Uit eerbied voor deez' tinnen,
Ter nauwernood verlicht door 't flikk'ren der flambouw..."*

De tekst wijkt iets af van het origineel. De rijmregel op de laatste regel: "Die als de doodkaars glimt te midden van de rouw!" is (begrijpelijk) weggelaten. Recht tegenover de ingang van de Geulhemmergroeve zijn ook fragmenten uit dit lange gedicht op de wand aangebracht. Hier is echter de tekst nog vrijer toegepast.

Opsporing verzocht

De heer A.Voûte is vrijwilliger bij de Amsterdamse Heimans en Thijssen Stichting (en SOK-lid en gerenommeerd zoogdierenkenner). Het archief en de bibliotheek van deze stichting maken zich sterk voor het behoud van documenten die sinds het begin van de twintigste eeuw inzicht verlenen in de natuurbeleving, de natuurstudie, het natuurbehoud en de natuureducatie. De stichting ontving recentelijk de indrukwekkende nalatenschap van Frans Makkink (1907-2006), bestaande uit een groot aantal glasnegatieven, dia's (zw/w 8x8 cm), films en foto's. Bij het ordenen van de dia's zag Aldo Voûte de bij dit artikelje geplaatste foto. Volgens het bijschrift is deze in 1924 in de Sint Pietersberg

gemaakt. Hij zou graag willen weten wie deze ietwat curieus uitgedoste jonge-mannen zijn en waar deze foto precies gemaakt is.

Wisten jullie dat...

Vanaf april tot en met september er op de eerste en derde woensdag van de maand door gidsen van het Staatsbosbeheer rondleidingen worden georganiseerd in de préhistorische vuursteenmijnen in het Savelbos bij Rijckholt. In juli en augustus zelfs elke woensdag. De rondleidingen starten telkens om 19.00 uur vanaf café Riekelt aan de Rijksweg in Rijckholt en duren ongeveer 2 uur. Deze mijnen dateren vermoedelijk van 3950 vóór Christus. De werkgroep "Préhistorische Vuursteenmijnbouw" van de afdeling Limburg van de Nederlandse Geologische Vereniging startte op 6 juni 1964 met het uitgraven van enkele van deze mijnen, die later geconserveerd werden. Het hele scala van werkzaamheden nam een periode van 35 jaar in beslag. Het uiterst informatieve boek (334 pagina's) dat uiteindelijk door de werkgroep werd samengesteld is eenvoudigweg een must voor de liefhebber van het ondergrondse.

Een van de medewerkers was de vader van onze Joep, Piet Orbons!

De Gronsveldse kinderboekenschrijver Jacques Vriens recent een boek gepubliceerd heeft: "Ruzie om de Vuursteenmijn". Dat dit boek de aandachtige lezer treffende beelden schetst van het leven in en rondom de voornoemde mijnen in het Savelsbos en dat het nog spannend en romantisch is ook!

Er zelfs een operette geschreven is over "onze" Sint Pieterse Mosasaurus. We bedoelen uiteraard de kop van de Mosasaurus hoffmanni die gevonden werd in de achttiende eeuw door ene Hoffmann (juist ja, daar naar vernoemd!) ,beroemd werd als het "L'animal de Maestricht" en daarom door de grijpgrage Fransen naar Parijs werd overgebracht. Daar verblijft "onze" Mosasaurus nog steeds in het museum in het Jardin des Plantes. Pogingen tot restitutie zijn tot op de dag van vandaag steeds op niets uitgelopen. De schrijver van deze

operette is ene Karel Matthijs (pseudoniem van Charles Thewissen). Het boekwerkje verscheen in MCMLX als nr.3 van de Voghelstruys-reeks en de tekst werd in 1959 (sic!) bekroond met de Edmond Jasparprijs. Als rechtgeaarde “sjengen” zijn we er bijzonder trots op dat de tekst in het “mestreechs” is! Daarom ook, dat we dit conterfeitsel van harte aanbevelen!

Vanaf 27 april het Sint-Pieters museum weer iedere zondag haar deuren geopend heeft. De entree is via de poort van hoeve Lichtenberg op de Sint Pietersberg en dan meteen rechtsaf de hoek in. De Morreaus zien jullie graag komen. Alleen al om de weidse vergezichten die er buiten gratis bij geleverd worden, is een frequent bezoek een absolute aanrader. En het museum zelf is kwalitatieve topkwaliteit. Een gedegen infocentrum van de Sint Pietersberg en het dorp Sint Pieter. Al blijft die verrekte ENCI een dissonant in het geheel.

Voor fossielenzoekers, biologisch en geologisch geïnteresseerden de dagbouwgroeve 't Rooth iedere zaterdag van Pasen tot en met de maand oktober van 09.00 tot 15.30 uur geopend is. In de herfst- en wintermaanden van 09.00 tot 12.00 uur. Je kunt er ook gewoon heerlijk wandelen in een uniek landschap. Een landschap dat in 60 jaar door de interactie tussen kalksteenwinnende mens en opportunistische natuur gemodelleerd werd. Jammer dat dit ten koste ging van de nabije onderaardse kalksteengroeve - de Roothergroeve - waarvan 60 % in dit “gat” van Margraten verdween. Waarvan akte!

Het Maison de la Montagne Saint-Pierre in Lanaye “ de ideale plek voor een eerste kennismaking met de unieke streek van de Sint-Pietersberg” is. Open van Pasen tot 30 september op zon- en feestdagen van 14.00 - 18.00u. Van harte aanbevelen!

Je het Musée du Silex in de toren van Eben-Ezer in Eben-Emael zeker bezocht moet hebben. Het levenswerk van vuursteen-expert, paleontoloog, archeoloog en historicus Robert Garcet is beslist de moeite waard. Doen!

Meet the underground press

“Landmachtenheid steunt Rotswoning” (*Heuvelland van 30 januari 2008*): een eenheid van de Genie uit Wezep helpt in de **GEULHEMMERGROEVE** met het opknappen van een kapel. Ze egaliseren onder andere een vloer en enkele muren.

“Caestert” (*Het Nieuwsblad van 1 februari 2008*): meer dan dertig jaar na de laatste opgravingen komen binnenkort opnieuw archeologen naar het plateau van **CAESTERT**. Ze willen uitvissen of daar een Romeins legerkamp gevestigd was op een kamp van plaatselijke stammen. In het verleden werden onder meer omwallingen en aardewerk gevonden, maar de opgravingen werden nooit grondig uitgewerkt.

“Historie voorouders ligt in tuin, maar we zien het niet” (*De Maaspost en Heuvelland van 6 februari 2008*): in de krant weer een artikel over het aanstaande Symposium over Archeologische Mijnbouwgeschiedenis, georganiseerd door **John van SCHAIK** en **Jacquo SILVERTANT**. Al eerder was in deze rubriek berichtgeving over het congres te lezen.

“Dromen van het Mestreechs Mergelmeer” (*Dagblad de Limburger van 23 februari 2008*): de ENCI-discussie is nog in volle gang. Stoppen of doorgaan? **Boy RAVENSTEIN** is met verschillende bestuursfuncties betrokken bij actiegroepen die de plannen van de ENCI (op zijn zachts gezegd) kritisch volgen. Hij heeft een eigen idee over de afwerking van de groeve op papier gezet, waarbij een *grotwoningenpark*, zoals in **CAPADOCIA** in Turkije, ook in de planning zit.

“Roosburgh” (*De Weekkrant van 28 februari en Het Nieuwsblad van 29 februari 2008*): in 1958 stortte de groeve in onder de **ROOSBURG** te Zichen-Zussen-Bolder. Met het oog op het herdenkingsfeest op 23 december 2008 werden initiatieven genomen, zoals onderhoudswerkzaamheden in de buurt van het monument ter herdenking aan de slachtoffers.

“Ondergronds kerkenpad” (*VPRO-gids van 29 februari 2008*): de Tv-presentatrice van het programma *De Wandeling* loopt met “een stilte-expert” over een gedeelte van het bekende **Kerkenpad**, het jaarlijks traject langs ondergrondse schuilkapellen. In de **SIBBERGROEVE** en de **GEULHEMMERGROEVE** genieten ze van de stilte. De “stilte-expert” is ook de schrijver van de *Stilte-atlas van Nederland*. Woorden schieten hier dus te kort.....

“Kuil van 6 meter in weide” (*Het Belang van Limburg van 17 maart 2008*): in een weide in Zichen-Zussen-Bolder is een diepe kuil van naar schatting zes meter diep ontdekt. Een luchtkoker boven de **LACROIXBERG** is om nog onduidelijke redenen begonnen af te brokkelen. Omdat in de buurt een wandelpad is, zijn uit veiligheid dranghekken geplaatst.

“Deel van mergelgroeve stort in” (*Het Laatste Nieuws*), **“Grond zakt weg in Zussen door instorting van mergelgroeve”** (*HBvL*), **“Grondverzakking slaat gat van 30 op 40 meter”** (*Het Nieuwsblad, alle van 21 maart 2008*) en **“Mergelgrot in Riemst ingestort”** (*DdL van 22 maart 2008*): een deel van de **LACROIXBERG** in Zussen is ingestort. Bovengronds ontstond in een akker een krater ter grootte van een half voetbalveld. *“Mensen van de HULPDIENST GROEVEN daalden woensdag (maandag – red.) af om te kijken hoe de toestand ondergronds was”, aldus burgemeester Mark VOS.*

De “specialisten” noteerden verontrustende sporen in de gangen: zo waren er duidelijk tekenen van instabiliteit in de buurt van een eerdere instorting. Ze waarschuwden de gemeente, die op haar beurt de eigenaars van de bovengrond op de hoogte bracht.

“100 Vrachtwagens zand nodig voor mergelgroeve” (*HBvL van 22 maart 2008*): een onderzoek naar de instorting van een deel van de **LACROIXBERG** heeft uitgewezen dat enkele pilaren zijn verpulverd. Ook is een deel van het plafond tussen de nog intacte pilaren ingestort. De instorting is ondergronds even groot als bovengronds. *“De Nederlandse geoloog BEKENDAM is samen met leden van de HULPDIENST GROEVEN afgedaald in de ondergrond.”* Voor de opvulling van de bovengrondse krater is naar schatting 500 kubieke meter grond nodig. Voor die werken kunnen starten is wel eerst een bouwvergunning nodig.

“André Rieu: “Schönbrunn” op Pietersberg” (*DdL van 22 maart 2008*): André Rieu wil in 2011 op de **Sint PIETERSBERG** een megaconcert geven. Hij is met Natuurmonumenten in gesprek om op de berg zijn replica van Schloss Schönbrunn te

bouwen. Maar vooreerst zijn er onderzoeken nodig naar de stabiliteit van het gangenstelsel en de draagkracht van de berg.

“Instorting mergelgrotten in kaart gebracht” (*Het Laatste Nieuws van 29 maart 2008*): de plaats in de **LACROIXBERG**, waar vorige week een instorting plaats vond, is in kaart gebracht. *“Wetenschappers daalden af in de mergelgrotten”*. De krater bovengronds, die door de instorting geslagen werd, wordt opgevuld met zand.

“Mergelgroeves afgesloten om vleermuizen te beschermen” (*HBvL van 29 maart 2008*): met 950.000 euro wil Europa de vleermuizen in Vlaanderen beschermen. De groeven worden voor dat geld beter afgesloten. Om naast de vleermuisbelangen ook de (cultuur)historische en veiligheidstechnische aspecten van de groeven te waarborgen is met een plechtigheid in de **LACROIXBERG** een protocol ondertekend door Natuur en Bos (Vlaamse overheid), de gemeente Riemst, de vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt, de **S.O.K.** en de **vzw Hulpdienst Groeven**. Daarmee werd de samenwerking bekrachtigd en elkaars belangen nog eens nadrukkelijk onderstreept.

“Vuursteenmijn: een uniek monument” (*Zondagsnieuws van 30 maart 2008*): vanaf 1 april tot en met september worden op de eerste en derde woensdag van de maand door Staatbosbeheer in de prehistorische **vuursteenmijnen** van het **SAVELSBOS** rondleidingen georganiseerd. In juli en augustus zelfs elke woensdag. De rondleidingen van twee en een half uur starten om 19.00 vanaf café Riekelt aan de Rijksweg in Rijckholt.

Met dank aan de trouwe correspondenten Nini van Bergen, Philippe Duchateau, Johan Janssen, Jacques Maes, Gilberte Nicolaes, Joop Smit en Herman de Swart.

Voor knipsels, kopieën en uittreksels kunt u altijd terecht op het bekende adres: Ton Breuls, Bovenstraat 28, B 3770 Kanne-Riemst. Telefoon/fax 012-454059. E-mail: tbreuls@skynet.be.

Schenkeningen aan het documentatie centrum

Hierbij de nieuwe aanwinsten die binnengekomen zijn voor het SOK-doc:

- Dvd "Onderaards in Oorlogstijd", samengesteld door J. Silvertant en J. Diederens, 2008. Schenking door J. Silvertant.
- Boekje "Ondergronds Kerkenpad '08 Op zoek naar het verborgen geloof". Samengesteld door Stichting Ondergronds Genieten. Schenking door K. Amendt.
- Klapper met foto's en bijbehorende cd-rom. Samengesteld t.g.v. het SOK-feest op 7 dec. 2007. Samengesteld en geschonken door J. Spee.
- Diverse kopieën, met informatie en plattegronden, betreffende de Duitse oorlogsindustrie in mergelgroeven in de Tweede Wereldoorlog. Het betreft Noord, Valkenburgergroeve, Heidegroeve en de Boschberg. Schenking door J. Silvertant.

Allen uiteraard bedankt.

Peter Jennekens

Niet vergeten!
Vrijdag 9 mei 2008
Iedenavond in het
Natuurhistorisch Museum Maastricht
Aanvang 19.30 uur!

De SOK redactie heeft het recht om een aangeboden artikel te weigeren. De geplaatste artikelen vertegenwoordigen niet automatisch de standpunten van de SOK-info redactie of die van het bestuur.

Groeven in beheer bij de SOK danwel de stichting Ir. D.C. van Schaik:

Bovengenoemde organisaties hebben een aantal groeven in beheer of een collectieve vergunning voor een groeve.

Voor het bezoeken van deze groeven moet U contact opnemen met de beheerder:

Bij inbraak in één van deze groeven:

Bij constatering van inbraak en of vernielingen aan een van de groeven dit direkt melden, liefst dezelfde dag nog.

Melden van vernielingen bij onderstaande personen. Als de eerste niet bereikbaar is, dan de volgende op de lijst.

1e Groevebeheerder van die groeve. Voor namen en telefoonnummers, zie hieronder.

2^e Olav Hensing, Technische Commissie: 06 - 557 78 846.

3^e Ieder bestuurslid van de Van Schaikstichting of de SOK. Voor namen en telefoonnummers, zie pagina 2.

De SOK en de Van Schaikstichting stellen zich ten doel dat de afsluiting van de groeve binnen 24 uur hersteld is.

Voor meer informatie: www.vanschaikstichting.nl

De Sint-Pietersberg:

Groeve:	Beheerder:	Telefoon:
Apostelgroeve	Ton Breuls	00-3212 45 40 59
Fallenberggroeve (niet toegankelijk)	Pim Houben	00-3212 21 21 3342
Flesschenberg	Jan Laumen	043-364 18 03
Gewandgroeven	Hub Geurts	043-601 24 16
Heerderberg (niet toegankelijk)	Henk Ramakers	043-407 19 64
Heideberggroeve	Hub Geurts	043-601 24 16
Houbenbergske	Marc Koch	046-486 22 01
Groeve de Keel	Luc Walschot	00-3212 44 13 50
Groeve Eys	Ger Wishaupt	046-475 13 99
Keldertjes Slavante	Wil Ramaekers	043-364 52 39
Koeleboschgroeve	Ed de Grood	00-3243 81 13 73
Nieuwe groeve	Han Bochman	043-601 01 58
Roothergroeve	John Hageman	043-364 54 19
Scharnderberg	John Knubben	043-361 12 27
Scheuldergroeve	Peter Jenekens	043-364 84 89
Theunisgroeve	Giel Bindels	043-347 25 60

De Sint-Pietersberg wordt beheerd door de Vereniging Natuurmonumenten. De SOK heeft een collectieve onderzoeksvergunning voor de Zonneberg en het Noordelijk Gangenstelsel. Onderzoeksaanvragen moeten ingediend worden bij het secretariaat van de SOK. Toezichthouder van de beide groeven is Harm Hovens, telefoon: 06-558 25 192.

De SOK-Info

is een uitgave van de

Studiegroep Onderaardse Kalksteengroeven,
Natuurhistorisch Genootschap Limburg.

“In en om de Geulhemmergroeve”.

Aangezien deze mededeling te laat bij de redactie binnenkwam voor een normale plaatsing in de SOK info hebben we gekozen voor deze oplossing. We wilden u dit artikel niet onthouden.

Voor de S.O.K. leden alvast enige informatie over de uitgebreide publicatie waar John Knubben momenteel de laatste hand aan legt.. Zoals de titel al aangeeft behandelt deze publicatie niet alleen maar de Geulhemmergroeve die het centrale punt vormt binnen het gelijknamige gehucht. Er wordt aan de hand van allerlei onderwerpen getoond wat voor een belangrijke rol de groeve voor de mensen van Geulhem, Berg en Terblijt en Houthem de afgelopen 550 jaar vervuld heeft.

Tussen 1998 en 2004 heeft de SOK werkgroep Gronoma een inventarisatie verricht in de Geulhemmergroeve. Na verwerking van de gegevens heeft er een uitgebreid onderzoek in diverse archieven plaatsgevonden. Daarbij zijn bronnen aangeboord die tot nu toe nog niet onderzocht waren. De gegevens uit het archief van het kapittel van Sint Servaas bleken voor deze publicatie van grote waarde. De protocollen van het kapittel zijn grotendeels in het Latijn geschreven. Bij de vaak zeer moeilijke vertalingen werd hulp verleend door een monnik van de abdij Benedictusberg te Mamelis. Hierdoor zijn zeer interessante, tot nu toe onbekende, gegevens verkregen. Zo werd o.a. zeer interessante informatie over mergelwinning met de “bickel” in Geulhem en elders verkregen.

Door de vele oude archiefstukken die erin verwerkt zijn verschaft de auteur de lezer inzicht in deze interessante gegevens. Deze omvatten de periode vanaf 1550 tot heden betreffende het gehucht Geulhem, zijn inwoners, de mergelgroeve, de mergelwinning, de blokbrekers, de molen, het toerisme enz.. Veel afbeeldingen van oude documenten, ansichtkaarten uit de uitgebreide collectie van Peter Jennekens en de inmiddels bekende prachtige foto's van Henk Ramakers verfraaien het geheel. Opschriften en tekeningen die in de groeve gevonden zijn zoveel mogelijk in de tekst verwerkt. John Knubben is nu al ruim 2 jaar bezig met dit project en werkt momenteel aan het laatste hoofdstuk.

Dit boek is een unieke kans voor mensen met interesse voor de mergelwinning, de geschiedenis van de Geulhemmergroeve i.c.m. het gehucht Geulhem, de dorpen Berg en Terblijt en buurdorp Houthem. Het zal slechts een beperkte oplage worden! Er wordt naar gestreefd om het boek in de eerste helft van 2008 uit te brengen. De omvang van het boek zal tussen de 250 en 300 pagina's bedragen en bevat 13 hoofdstukken.

De volgende onderwerpen komen o.a. aan de orde:

De werkwijze bij mergelwinning. Hierbij wordt o.a. besproken op welke wijze men tot 1953 in Geulhem mergel gebroken heeft. De methode waarmee de kapittelheren vanaf 1550 de blokbrekers lieten werken wordt uit de doeken gedaan. Zeer belangrijk hierbij was de vondst van een oud document waardoor tot nu toe onbekende details hierover aan het licht kwamen. Verder wordt ingegaan op de zogenaamde Sibbermethode waar men

tot voor kort in Geulhem mee werkte. Een centrale plaats hierbij nemen de op papier gezette ervaringen van blokbreker Lei Notermans (†1997) in.

Het kapittel van Sint Servaas en haar invloeden in Berg en Terblijt. Dit hoofdstuk omvat de periode van 1550 tot 1794. Hierbij wordt uitgebreid aandacht besteed aan de exploitatie van de Geulhemmermolen en de mergelwinning door het kapittel. De dagelijkse gang rond de verhuur van de molen wordt aan de hand van oude documenten besproken.

De grotwoningen. De mergelwinning zorgde voor meerdere grotwoningen die gedurende eeuwen tot begin van de twintigste eeuw door het arme deel der bevolking bewoond werden. Oude documenten gaven informatie hierover en verschaften zo een zeer interessant beeld van een aantal bewoners. Als basis diende het verslag van de volkstelling die de Fransen in 1795 organiseerden. Archiefonderzoek leverde op dat er zelfs een, tot nu toe onbekende, bokkenrijder uit Geulhem lange tijd in één van de woningen vertoefd heeft. Het verslag van het tegen deze persoon gevoerde proces is in dit hoofdstuk opgenomen. Verder wordt ook de grote armoede waaronder de meeste inwoners van Geulhem destijds gebukt gingen door meerdere voorbeelden aangetoond.

De schuilkapel. Deze geheime kapel is ingericht ten tijde van de Franse overheersing. In dit hoofdstuk wordt uitgebreid ingegaan op deze periode en wat de mensen daar al niet van dachten. Naast het heel bijzondere interieur van de kapel wordt pastoor Schepers, die de schuilkapel benutte, uitgebreid besproken. Verder worden een aantal oude publicaties over dit onderwerp aangehaald. De persoon kapelaan Habets en de door hem uitgevoerde restauratie komen uitgebreid aan de orde.

Geulhem, de groeve en de opkomst van het toerisme in het Geuldal. In dit hoofdstuk wordt o.a. uitgebreid ingegaan op de ontwikkeling van het toerisme in Geulhem eind negentiende eeuw en eerste helft twintigste eeuw. Hierbij aan de orde komen de grotwoningen, de gidsen van de groeve, de tunnel die de Koepelgroeve met de Geulhemergroeve verbond, het ondergrondse theater, de Oranje Galerij, de schilderijen langs de toeristenroute, de uitzichttoren, de schuilplaatsen in oorlogstijd en een ongeluk met dodelijke afloop dat de gemoederen in Geulhem en ver daarbuiten lange tijd beziggehouden heeft. Doordat inzage verkregen werd in meerdere archieven krijgt men een kijk achter de schermen en zicht op verborgen agenda's van sommige partijen in het conflict. Dit hoofdstuk wordt verluchtigd met vele oude en zeldzame ansichtkaarten over dit onderwerp uit de omvangrijke collectie van Peter Jennekens.

De blokbrekers. Onderzoek in de groeve en in oude documenten leverde vele namen op van mensen uit de directe omgeving van de groeve die er gedurende de periode 1750 tot 1953 een kleine aanvulling op hun karige inkomen zochten. Inwoners van o.a. Geulhem, Berg, Terblijt, Houthem en Vilt zullen hier mogelijk namen van voorouders en/of familieleden en in ieder geval vele bij hen bekende namen tegenkomen. Waar mogelijk zijn

er ook opschriften en werkstaten van de betreffende personen bij geplaatst.

Het blokbreekreglement van Berg en Terblijt. Nadat in 1846 zich in Valkenburg een grote instorting had voorgedaan in een mergelgroeve aldaar, probeerde de provinciale overheid greep te krijgen op al eeuwenlang bestaande rechten. De eerste stap hierbij vormde de eis om te komen tot een plaatselijk reglement. In Berg en Terblijt trachtte men bij het opstellen van dit reglement uit te gaan van eeuwenoude gebruiken. Een aantal klachten van blokbrekers tegen dit reglement worden besproken. De hoofdmoot vormt echter een fiks conflict dat de gemeente Berg en Terblijt kreeg met buurgemeente Houthem over de heffing van een plaatselijke belasting over mergelblokken die uit Berg en Terblijt weggevoerd werden. Een centrale rol hierbij speelde de brug over de Geul.

Het provinciale reglement. In 1855 werd, vanwege het tot dan toe ontbreken hiervan, een provinciaal reglement over de onderaardse mergelwinning van kracht. Dit wordt besproken en al snel wordt duidelijk dat de gemeente Berg en Terblijt grote problemen ondervond met het ten uitvoer brengen van de zeer strenge regels. De gemeente voldoet o.a. pas na lang aandringen door Gedeputeerde Staten aan de verplichte benoeming van de bij wet verplichte groeveopzichter. Al snel leidde dit wederom tot problemen met de provinciale overheid. Verder wordt er aandacht besteed aan de openbare verpachting van het blokbreekrecht die in dit reglement opgenomen was. Hierbij speelt o.a. de bekende blokbreker Pieter Somers een grote rol. Ook wordt aandacht besteed aan de problemen waar de gemeente als eigenaar en als exploitant mee geconfronteerd werd bij het vragen van vergunning tot uitbreiding van de onderaardse mergelwinning. Dit leidde ertoe dat de gemeente meerdere reprimandes kreeg van de provinciale overheid. De benoeming van wederom een nieuwe opzichter komt nog aan de orde als ook "het register van vorderingen" en "het register van werklieden".

De Geulhemmergroeve in de periode 1905 – 1940. Tussen 1905 en 1953 had de Limburgsche Waterleidingsmaatschappij te 's Gravenhage de groeve in haar bezit. Men speelde de eerste jaren duidelijk in op het toerisme. Allerlei activiteiten werden ontplooid. Door het graven van een tunnel werd een verbinding gemaakt tussen Koepelgroeve en de Geulhemmergroeve. De Oranjegalerij werd aangelegd en vele prachtige wandschilderingen werden aangebracht. Een waterpompstation werd aangelegd en boven op de heide werd een watertoren gebouwd. Deze werd ook benut als uitkijktoren. De waterleidingsmaatschappij zou al snel merken dat de provinciale verordening ook voor haar veel problemen zou gaan opleveren. Als de eigenaar probeert vergunning voor uitbreiding van de concessie aan te vragen staat Berg en Terblijt een beetje op zijn kop. Waarschijnlijk dat burgemeester Goossens hier een rol in speelde. Leuk zijn de vele namen van de inwoners van Berg en Terblijt die toestemming moesten geven om onder hun grond mergel te laten breken. Speciale aandacht wordt o.a. besteed aan opzichter Leveau en de kleurrijke correspondentie die hij voerde met diverse partijen. Opgenomen zijn verder ook de jaarverslagen van 1915 - 1928 over de in de groeve ontplooidde activiteiten.

De Geulhemmergroeve in de periode 1940 – heden. Dit hoofdstuk start met

een incident waarbij de levens van een aantal werklieden in groot gevaar komen. Ruim aandacht wordt besteed aan de schuilgelegenheid die de groeve tijdens de Tweede Wereldoorlog bood aan de mensen van de omgeving. Uit onderzoek werd verder duidelijk dat er in deze periode vaker onderduikers in de groeve geschild hebben. Hierbij waren zowel joodse onderduikers als verzetsmensen. De persoon die hun deze gelegenheid bood heeft zijn leven, en dat van zijn naasten, hierdoor vele malen in gevaar gebracht. Aandacht wordt ook besteed aan een drama dat zich afgespeeld heeft vlak voor de bevrijding van Berg en Terblijt. In 1953 kwam de groeve in handen van de gemeente Valkenburg aan de Geul. Na niet al te lange tijd resulteerde dit in sluiting van de groeve. Deze raakte ten prooi aan verval en ernstige vervuiling. Hier kwam een einde aan toen Stichting de Rotswoning zich het lot ging aantrekken van de cultuurhistorische waarden in en om de groeve. De groeve werd en wordt verder voor allerlei doeleinden gebruikt. Deze komen allemaal aan de orde. Hierbij kan men o.a. denken aan het kweken van champignons, de seismograaf die aardbevingen registreert en de vleermuizen die er ieder jaar overwinteren.

De geologie en paleontologie. Hier wordt ingegaan op de verschillende aardlagen en de ligging van de groeve. Geologische verschijnselen die in de groeve waar te nemen zijn worden uitgebreid besproken zoals ook de fossielen. Hierbij centraal staat o.a. de in de groeve waarneembare grens tussen Krijt en Paleogeen. Tevens is een verslag opgenomen van een zeer bijzondere vondst die een blokbreker uit Vilt in 1877 deed.

Stichting de Rotswoning. De vele activiteiten die de leden van de stichting in de loop der jaren ondernamen worden aan de hand van o.a. oude krantenknipsels besproken. Hierbij kan gedacht worden aan vele restauratieprojecten zoals de rotswoningen, de schuilkapel, de Oranjegalerij etc. Ook de vele activiteiten die men buiten de groeve ondernam passeren de revue.

De inventarisatie. Tussen 1998 en 2004 werd in de groeve door een aantal vrijwilligers een inventarisatie verricht. Alle cultuurhistorisch belangrijke zaken zoals opschriften en schilderijen werden geregistreerd en in een databestand opgenomen. Veel speciale zaken kwamen door deze werkwijze aan het licht. Hierbij kan gedacht worden aan o.a. schuilplaatsen, veestellingen, opschriften, gebeden en tekeningen die een prachtig tijdsbeeld schetsen. Door dit onderzoek kon een plattegrond vervaardigd worden die de graafrichting van de groeve op verschillende manieren toont. In dit hoofdstuk wordt een selectie getoond van cultuurhistorisch belangrijke waarnemingen die nog niet in de andere hoofdstukken aan de orde geweest zijn.

Als men interesse in deze publicatie heeft kan men de verdere ontwikkelingen hieromtrent volgen via de website van Stichting de Rotswoning: www.rotswoning.nl